

Roma felsőoktatási tehetséggondozó intézmények

Betekintő

Az elmúlt három évtizedben a roma származású felsőoktatási hallgatók száma emelkedett, és ezzel párhuzamosan megjelentek a roma tehetséggondozó és támogató intézmények, melyek célja a roma fiatalok felsőoktatási karrierjének támogatása és diplomához jutásuk segítése. A kezdeményezések szakmai képzésekkel, kompetenciafejlesztő tréningekkel, ösztöndíjakkal, gyakornoki programokkal, számítástechnikai eszközökkel támogatják őket, és közösségi háttérrel nyújtanak számukra. Írásomban bemutatom az intézményeket, működésüket és támogatási rendszerüket.

Bevezető

A romák¹ társadalmi integrációjához elengedhetetlenül fontos, hogy a cigány származású értelmiségiek² száma megközelítse a többségi társadalomra jellemző arányt, akik érdemben be tudnak kapcsolódni a társadalmi folyamatokba, és társadalmi felelősségvállalásuknak köszönhetően ezt befolyásolni is szeretnék. Bocsi (2022) munkájában elemzi az értelmiség-elméleteket, melyek közül több megközelítésben is megjelenik a társadalmi felelősségvállalás és a szellemi munkavégzés, amelyek az értelmiség fontos jellemzői. Bibó (1942) szerint még nem volt olyan társadalom, ahol kultúrát vagy társadalmi szervezetet értelmiségi közösség nélkül létrehozta volna. És az szinte közhely, hogy e kezdeményezéseknek a vezetése az értelmiség vagy egyfajta szellemi elit feladata. Párhuzamba állítva Bibó megállapításával a roma közösségek helyzetét: addig nem lehetséges a társadalmi felzárkózás sem, amíg társadalmi szervezetet irányítani tudó és akaró roma értelmiségi közösség nem alakul ki. Az előzőekben említettek alapján, ha elfogadjuk azt, hogy a felsőoktatási

intézményekbe felvételt nyerteket, valamint a diplomával rendelkezőket az értelmiség részeként definiáljuk, akkor vizsgálhatóvá válnak azok a programok és kezdeményezések, amelyek a roma fiatalok diplomához jutását segítik. Ezeknek a kezdeményezéseknek óriási szerepe van a roma értelmiségi réteg kialakításában, hiszen a roma közösségekben nagyon alacsony azoknak a száma, akik diplomával rendelkeznek vagy felsőoktatási intézménybe járnak (Sz. Kármán, 2012). A tehetséggondozó, támogató intézmények azok, ahol a szakmai támogatáson és közösségen túl, egyéb segítséget is kaphatnak a roma fiatalok, hogy a felsőoktatási tanulmányaikat sikeresen befejezhessék. Ezeknek az intézményeknek a történeti kialakulása más és más, de céljaik között több hasonlóságot is találunk. Írásomban bemutatom azokat az intézményeket, melyek ma hazánkban a roma fiatalok diplomához jutását segítik, valamint összehasonlítom működésüket, az általuk használt eszközöket, céljukat és pedagógiai módszereiket.

¹Roma/cigány kifejezést egymás szinonimájaként használom, habár köztudott, hogy egyes roma közösségek egyiket, vagy másikat preferálják.

²Az értelmiség fogalmi kerete komplex és nehezen körülhatárolható. Tanulmányomban a felsőoktatásban résztvevőket és a diplomát megszerzőket tekintem az értelmiség részének.

Történeti áttekintés

1895-ben létrejött az Eötvös Collegium, majd az 1940-es években elindult a Népi Kollégiumok Országos Szövetsége (NÉKOSZ). A NÉKOSZ első intézményét a Bolyai/Győrfi Kollégiumot tekintetjük a felsőoktatási tehetséggondozási intézmények elődjének (Papp 2012). Az Eötvös Collegium hitvallása szerint tudós tanárokat képezett a középiskolások számára, a NÉKOSZ ezzel szemben a főiskolákon és egyetemeken tanuló paraszti származású fiatalokat támogatta. Egy 1948-as felmérés szerint 10 ezer diák lakott 160 népi kollégiumban. Közülük a paraszti származásúak száma meghaladta a 50%-ot (Papp, 2012: 33). A jelenlegi intézmények méretei meg sem közelítik a NÉKOSZ számadatait, de alapelvei és céljai visszaköszönek a mai roma szakkollégiumokban, azzal a különbséggel, hogy a paraszti származású fiatalok helyett a roma származású fiataloknak adnak lehetőséget. A NÉKOSZ hagyományaira építve 1970-ben jött létre a Rajk László Szakkollégium Chikán Attila kezdeményezésére, amelyet Szabó Kálmán, a Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem rektora, korábbi NÉKOSZ hallgató is támogatott (Chikán-Ilyés 2016). A '80-as években pedig további, ma már neves szakkollégiumok (pl.: Bibó István Szakkollégium) alakultak, és erősödött a szakkollégiumi mozgalom, amely a tehetséggondozás mellett a társadalmi mobilitás ügyét is támogatni kívánta (Papp, 2012). A rendszerváltás előtt a roma közösségek iskolai helyzete nem tette lehetővé és nem is indokolta a roma fiatalok felsőoktatási tehetséggondozásának elindulását. Azonban több olyan kulturális kezdeményezés is létezett, amely maroknyi roma fiatal felsőoktatási hallgatót egy közösségbe csoportosított (Sz. Kármán, 2004). A helyzet a rendszerváltás második évtizedében, a 2000-es években változott meg. A felsőoktatási expanzióval együtt a roma fiatalok is megjelentek az egyetemek falai között hallgatói státusszal (Polonyi, 2014; Szász, 2003). Kezdetben állami és civil ösztöndíjakkal támogatták őket, majd különböző civil alapon szerveződő

tehetséggondozó intézmények jöttek létre (Kállai, 2005). Elsőként a Romaversitas 1996-ban, majd a Pécsi Tudományegyetem Romológia Tanszékén szerveződött a Wlislöcki Henrik Szakkollégium 2001-ben, majd a Keresztény Roma Szakkollégiumi Hálózat elődjének tekinthető Roma Szakkollégium, amelynek indulása 2004-2006 közé tehető. A dátum azért nehezen meghatározható még az alapítónak is, mert 2004-től közéleti képzésként működött, majd 2006-tól a Gödöllői Egyetemen szervezett keretek közt kezdte el működését szakkollégiumként (Boros-Forray, 2009). A 2000-es évek elejére tehető a szakkollégiumi mozgalom megerősödése, amely a Szakkollégiumi Charta³ aláírásában csúcsonyult ki. Ezekben az években a Wlislöcki Henrik Szakkollégium már működött, követve a szakkollégiumi hagyományokat. A gazdasági szereplők is bekapcsolódtak a roma fiatalok felsőoktatási tehetséggondozásába. Felismerték a felelősségüket, hogy a közoktatás, az egyházak és a civil szervezetek mellett tud segíteni a fiatalok munkaerőpiaci szerepének javításában, és nagyobb társadalmi felelőséget vállaltak abban, hogy olyan romákat képezzenek, akik képesek képviselni a közösségüket a társadalmi folyamatok különböző területein (Kőszegi, 2018). 2007-ben a Magyar Üzleti Vezetők Fóruma (Hungarian Business Leaders Forum, HBLF) kezdeményezésére létrejött a Romaster⁴ program, amely a roma fiatalok magas színvonalú képzését vállalta. A 2010-es évek elejére már több gazdasági, civil és egyházi fenntartású intézmény jött létre a roma fiatalok támogatására. 2011-ben négy intézménnyel elindult a Keresztény Roma Szakkollégiumi Hálózat (KRSZH)⁵. Budapesten a Jezsuita Rend fenntartásában a katolikus egyház, Miskolcon a Görögkatolikus Egyház, Nyíregyházán az Evangélikus Egyház, Debrecenben a Református Egyház fenntartásában jöttek létre szakkollégiumok. 2012-ben a Szegedi Keresztény Roma Szakkollégium csatlakozott a hálózathoz és további három nem egyházi szakkollégium

³A Szakkollégiumi Charta a Szakkollégiumi Mozgalom által elfogadott elveket tartalmazza. Azokat az alapvető feltételeket határozza meg, amelyek a szakkollégiumiság magvát adják, amelyek teljesülése feltétlenül szükséges a szakkollégiummá váláshoz. <https://www.szakkoli.hu/dokumentumok/>

⁴<https://romaster.hu/joomla/>

⁵<https://krszh.hu/>

kezdte meg működését egyetemi fenntartással Hajdúböszörményben, Egerben és Kaposváron. 2015-ben újabb intézmények csatlakoztak a kezdeményezéshez, megalakult a debreceni görögkatolikus és a budapesti református roma szakkollégium, amivel a magyarországi roma szakkollégiumi hálózat már 11 tagintézményt foglalt magába. 2018-ban az egyházi és egyetemi fenntartású intézmények döntése alapján megalakult a Roma Szakkollégiumok Egyesülete (RSZE).⁶ Az egyesület célja az intézmények működésének szakmai összehangolása, a közös érdekképviselés

és érdekérvényesítés (Biczó–Szabó, 2020). A roma szakkollégiumok megalakulásával párhuzamosan újabb gazdasági szereplő lépett be a roma fiatalok tehetségtámogatási piacára. A Boston Consulting Group kezdeményezésére és szervezésében további gazdasági szereplők bevonásával 2014-ben létrejött az Integrom⁷ program, amelynek hasonló céljai vannak, mint korábban a Romaster programnak. A Mathias Corvinus Collegium (MCC) Roma Tehetségprogram 2018-ban jött létre egy korábban alakult tehetségsegítő program részeként.

Szakirodalom-összefoglaló

A tehetséggondozó intézmények közül a Roma-*universitas* Alapítványról és a roma szakkollégiumokról született az írások többsége. A témában eddig több olyan publikáció készült, amely az intézményeket és működésüket mutatja be (Boros-Forray, 2009; Trendl-Varga, 2018; Héra, 2014; Lukács és mts, 2022). A cikkek egy része az intézmények alapításának történetéről (Szász, 2003; Biczó-Szabó, 2020), a pedagógiai munkájukról és szervezeti felépítésükről (Héra, 2014; Galántai, 2016), míg más szerzők a hallgatók oldaláról közelítették meg a tehetséggondozási intézmények vizsgálatát. A hallgatók mobilitásáról és sikereiről számos tanulmány beszámolt már (Forray, 2003; Forray, 2015; Dávid és mts, 2018; Lukács, 2013; Horváth, 2020), azonban eddig mindössze egy

olyan cikk született, amely a felsőoktatásban jelenlévő roma tehetséggondozással kapcsolatos intézményi struktúrát kívánta bemutatni (Boros-Forray, 2009). A cikk megjelenése óta eltelt időben számos kezdeményezés indult és szűnt meg, így arra vállalkozom, hogy bemutassam, összehasonlítsam a jelenlegi kezdeményezéseket. Az írásnak köszönhetően átfogó képet kaphatunk a felsőoktatásban tanuló roma fiatalok tehetséggondozását végző intézményrendszerről. Az alábbiakban megalakulásuk sorrendjében mutatom be az intézményeket és vázolom tevékenységüket, majd az intézmények hasonlóságait és különbségeit vetem össze egymással. Az intézményeket a honlapjukon megtalálható információk, a működésükkel kapcsolatos szakirodalom alapján mutatom be.

Roma közösség

Annak érdekében, hogy megérthessük az intézmények működését és a tehetséggondozási eszközrendszerét, szükséges röviden betekinteni a hazai roma közösség felépítésébe. A magyarországi cigányokról nem beszélhetünk úgy, mint egy egységes homogén közösségről. Legalább három nagy etnikai csoportot különböztetünk meg: a beásokat, az oláh cigányokat és a romungrokat. A beások óromán nyelvet beszélnek, nyelvük teljesen különbözik a romanes nyelvtől, amelyet az oláh cigányok egy része, a romungrok közül pedig

még kevesebben beszélnek vagy értik. A három nagyobb csoporton belül szűkebb körben, lokális közösségenként is különbségek mutatkoznak, ahogy erre Kemény István (2000), Michael Stuart (1994) is felhívták a figyelmet. Az intézmények diákjai és hallgatói az említett három közösségből érkeznek, így feltételezhetjük, hogy magukkal hozhatták a közösségük értékeit és kultúráját, viszont a mobilitási pályájuk és szocializációjuk nyomán a többségi társadalom értékrendszerét és szokásait is magukévá tették. Az intézményekben

⁶<http://romaszakkollegiumok.hu/>

⁷<http://integrom.hu/>

a roma közösség egy olyan szűk rétege található, amelyről, ha az iskolázottságot és a többségi társadalom normakövetését vesszük figyelembe,

a leginkább elmondható, hogy a társadalmi integráció legmagasabb fokán helyezkedik el (Koltai 2013).

Intézmények bemutatása

Több intézmény felismerte azt az igényt, hogy a tehetséges középiskolai tanulóknak is szüksége van támogatásra a sikeres érettségihez és a felsőoktatási felvételi abszolválásához. Azoknál a kezdeményezéseknél, ahol releváns, bemutatom a teljes képzési spektrumot, kitérek az elérhető képzésekre és támogatásokra.

Romaversitas⁸

A honlapon megtalálható⁹ információk és a szakirodalom (Boros-Forray) alapján a Romaversitas 1996-ban jött létre. A kezdeményezés célja az volt, hogy a felsőoktatásba bekerülő roma származású fiataloknak roma identitásuk erősítésére közösséget biztosítsanak, szakmai támogatást és ösztöndíjat nyújtsanak. A tevékenységeik közé tartozott a mentorálás és az egyetemi tantárgyakból történő korrepetálás, támogatták a fiatalok idegen nyelv tanulását.

Jelenlegi céljai¹⁰ a kezdeti célokhoz hasonlóak, azonban azoknál sokrétűbbek. Teljes társadalmat lefedő értelmiségi réteg támogatását tűzték ki célul, amelynek feladata az érdekképviselés és a roma közösségeket érintő narratívák formálása. Tréningjeik, szakmai képzéseik e cél és tématerület köré épülnek. A diákok emellett nyelvtanulási lehetőséget kapnak, karriertanácsadást és – a megfogalmazásuk szerint – egyéni figyelmet. A képzési lehetőségek mellett gyakornoki programokat szerveznek a diákoknak, és kutatási kezdeményezésekben vesznek részt, amelyekbe bevonják a fiatalokat is. Célcsoportjuk a 16 éves kortól a felsőoktatási végzettséget szerettekig tart.

1. Felsőoktatási tanulmányokra felkészítő program

Azoknak a középiskolásoknak nyújtanak segítséget, akik betöltötték a 16. életévüket, és szeretnének felsőoktatási intézményben tanulni. Fontos-

nak tartják, hogy a roma diákok támogatása más partner civil szervezetek bevonásával történjen.

A program támogatja az érettségi tantárgyi felkészítést, a nyelvi képzésüket, amely szintén érettségi tantárgy. A program része a „Romvervasárnap”, mely alkalmat ad a szervezőknek, hogy találkozhassanak a támogatott diákokkal és a diákok is egymással. Ezeken az alkalmakon előadásokon, készségfejlesztő tréningeken vehetnek részt és találkozhatnak a Romaversitas egyetemistáival is. A diákok sikerességének előmozdítása érdekében mentort kapnak, valamint továbbtanulási tanácsadó is segíti a számukra legmegfelelőbb szak kiválasztását. A program keretében ösztöndíjat is kapnak a diákok.

2. Egyetemista program

A roma származású felsőoktatási hallgatók számára a szervezet külön programot indított. A kezdeményezés keretében a szaktantárgyi tudás elmélyítésére és a készségfejlesztésre koncentrálnak. Fontos része az identitásépítés és az, hogy a fiatalok saját kortársaik között élhessék meg a roma közösségbe tartozás élményét. A tanulmányaikat mentorral, nyelvi felkészítő órákkal, szakirányú felkészítéssel, anyagi nehézségeiket ösztöndíjjal és fizetett gyakornoki lehetőséggel támogatják. A gyakornoki lehetőség segíti a munkatapasztalat-szerzést is.

3. Vezetőképző program, gyakornoki program

A program a roma egyetemisták számára nyitott. A résztvevő hallgatóknak lehetőségük van fejleszteni vezetői készségeiket, érdekérvényesítő képességüket, valamint a program részeként munkatapasztalatot szerezhetnek.

A programba jelentkezőknek nyolc Romver-vasárnapon szükséges részt venniük, amelynek témái a polgárjogi aktivizmushoz köthetők. A képzés után

⁸romaversitas.hu

⁹romaversitas.hu

¹⁰<https://romaversitas.hu/vizionk-es-kuldetesunk/>

a résztvevők a gyakorlatban is megvalósíthatják a tanultakat a különböző események szervezésekor és a gyakornoki program keretében, amelyet az AMC Networks-nél, a Fővárosi Önkormányzatnál, vagy a Blinken OSA Archive-nál tölthetnek.

Roma szakkollégiumok

A Roma szakkollégiumok 2011¹¹-ben jöttek létre, kezdetben négy intézményt számlált a kezdeményezés, ma már 11 intézmény támogatja a fiatalokat.

Az alapító intézmények magukat Keresztény Roma Szakkollégiumi Hálózatnak (KRSZH)¹² nevezték el. 2012-ben öt tagra növekedett, majd 2015-ben a hatodik tag is belépett a hálózatba. Jelenleg kilenc keresztény fenntartású és két egyetemi fenntartású szakkollégium működik. A szakkollégiumokat a Roma Szakkollégiumok Egyesülete¹³ fogja össze. Az egyesülethez tartozó intézményeknek összesen több mint 300 fő a tagja, akik többségében romák, de hátrányos helyzetű nem romák is jelentkezhetnek a szakkollégiumokba. A szakkollégiumok 60-40%-os arányt határoznak meg, de ettől általában eltérnek az intézmények (Biczó-Szabó).

A képzés, a szaktudás erősítésére, a pszichológiai érettség megszerzésére, a morális és közösségi életvitel, a társadalmi érzékenység és a lelkeség elmélyítése révén a roma származású értelmiségi közösség kialakítására törekszik. Azoknak a roma és nem roma, de hátrányos helyzetű hallgatóknak szól a képzés, akik vidékről felsőoktatási intézménybe nyertek felvételt, és tanulmányaik mellett szeretnék többet megtudni kultúrájukról, közösségükről és szükségük van szellemi és anyagi segítségre egyaránt. A hallgatók között megtalálható zenész, jogász, mérnök, bölcsész, vagy tanárhallgató is. Az intézmény multidiszciplináris, de társadalomtudományi beállítottságú (Biczó-Szabó, 2020).

Romaster¹⁴

A Romaster programot a Magyar Üzleti Vezetők Fóruma (Hungarian Business Leader Forum – HBLF) hozta létre 2007-ben azzal a céllal, hogy a roma közösségben tovább bővüljön a magasan képzett, magabiztos idegennyelv-tudással és szak-képzettséggel rendelkezők száma, elősegítve azt, hogy a roma fiatalok is hasonló eséllyel lépjenek ki a munkaerőpiacra, függetlenül származásuktól vagy anyagi háttérüktől. A diákokat a HBLF-n keresztül különböző vállalatok támogatják és mentorálják.

Azok a diákok jelentkezhetnek a programba, akik érettségit adó középiskolában tanulnak, és érettségi után gazdasági, műszaki, informatikai, jogi, vagy egészségügyi szakokon terveznek továbbtanulni és diplomát szerezni. A már felsőoktatási jogviszonnyal rendelkező fiatalok jelentkezését is várják, akik a fenti szakok valamelyikére járnak. A kezdeményezés három pillérre épül:

1. A vállalatok anyagi támogatást nyújtanak a fiataloknak, amelynek nagy részét a tanulmányaikkal kapcsolatban kell felhasználniuk. A diák vagy hallgató a saját szükségletei szerint fizetheti belőle a kollégiumdíját, a nyelvtanulás költségeit, az oktatásához tartozó utazási költségeit vagy egyéb vizsgadíjait.

2. A támogató vállalat mentort jelöl ki a fiatal mellé, aki a szakmai munka mellett a személyes életvezetéssel kapcsolatos tanácsokkal is ellátja a mentoráltat.

3. A tanulmányaik folyamán a fiatalok a támogató vállalatnál tölthetnek gyakornoki időszakot.

A kezdeményezés szerint a roma fiataloknak nyújtott támogatás mellett a program révén a támogató személyek megismerik a diákok háttérét, és ezzel sok esetben a roma közösség helyzetéről is képet kapnak. Szerintük ez a tapasztalat elősegíti a befo-gadó és sokszínű munkakörnyezet megeremtését a támogató vállalatoknál.

¹¹A Wislocki Henrik Szakkollégium 2001-ben jött létre, de nem mint roma szakkollégium, mert először a joganyagokban a 2011. évi CCIV. törvény a nemzeti felsőoktatásról című törvényben jelent meg az intézményi forma a KRSZH intézmények létrejöttével.

¹²<https://krszh.hu/>

¹³<http://romaszakkollegiumok.hu/>

¹⁴<https://romaster.hu/joomla/>

Integrom¹⁵

Az Integrom programot a Boston Consulting Group stratégiai tanácsadó cég alapította 2014-ben. A programban több mint 20 nagyvállalattal együtt támogatják a roma fiatalok munkaerőpiaci belépését és a felkészítésüket a felvételi folyamatra. A program négy tevékenységgel támogatja a programba résztvevőket:

1. Tájékoztatja a résztvevőket a felvételi folyamatról.
2. Felkészíti a jelentkezőket a felvételi folyamatra.
3. Összeköti a munkáltatókat a jelentkezőkkel.
4. Mentorálja azokat, akik elhelyezkedtek egy munkahelyen.

Azok vehetnek részt a programban, akik vállalják a roma identitásukat, 18-35 év közöttiek és legalább érettségivel rendelkeznek. A legjobb jelentkezőket interjúra hívják, és ha megfelel egy jelentkező, akkor egy négy napos képzésen vehet részt, ahol álláskereséssel kapcsolatos elméleti és gyakorlati képzésben részesül, valamint találkozhat az állásokat kínáló cégek képviselőivel. Ezután az Integrom munkatársai és önkéntesei segítik a programba bekerülők munkáját, hogy megtalálják a számukra legmegfelelőbb és testhezillő munkahelyet. Az önkéntesek egyfajta mentor szerepet töltenek be, akik nagyvállalati környezetből érkeznek, és segítik a fiatalok hátrányainak kompenzálását.

Mathias Corvinus Collegium, Roma Tehetség Program

A Mathias Corvinus Collegium (MCC) 1996-ban jött létre, és azóta végez tehetséggondozó tevékenységet. Kezdetben a felsőoktatásban tanulók voltak a fő célcsoportjuk, ma már az általános iskolás felsőtagozatos korosztálytól a posztgraduális és posztdoktori programokig kínálnak lehetőséget a tehetséges gyerekek és fiatalok számára.

A program lényege a megvalósítók szerint:

„Egyedülálló tehetséggondozási programjának lényege, hogy a hagyományos közoktatást, egyetemi oktatást kiegészítő, magas szintű képzést nyújt nem csupán egy területet érintően, hanem interdiszciplináris jelleggel.”¹⁶ Az intézmény kiegészítő

szító oktatást nyújt középiskolás korig külsős egyetemisták számára, bentlakásos és külső tagsággal rendelkezőknek egyaránt. Az intézmény sokszínű képzési palettával rendelkezik.

A Roma Tehetség Program 2018 őszén indult azzal a céllal, hogy az MCC keretei között lehetőséget adjon a roma fiatalok számára és a képzésnek, támogatásnak köszönhetően megkönnyítse pályaválasztásukat, sikeres felvételijüket, eredményes diplomaszerezésüket és egyéni szakmai előrehaladásukat. A képzés támogatja a fiatalok idegennyelvi képzését, a sikeres érettségit és a felsőoktatási pályájukat egyaránt. A program további célja az általános iskolás, középiskolás és egyetemista roma fiatalok komplex támogatása a sikeres képzési és munkaerőpiaci karrierjük megalapozása érdekében. Az akadémiai tudás mellett fontos képzési elem a személyiségfejlődés támogatása, amelyet a tréningek és képzések adta lehetőségek biztosítanak a résztvevők számára. A képzés az általános iskolai 7-8 osztályos felső tagozatos tanulótól az egyetemisták diplomaszerezéséig terjed.

1. Tanodai program

Az általános iskolás 7-8. osztályos korosztály számára tanodaprogramot indított Mathias Corvinus Collegium, Roma Tehetség Programja. Heti rendszerességgel tartanak a résztvevő iskolásoknak matematikából és magyar nyelvből felkészítést. A cél az, hogy segítse a fiatalokat abban, hogy minél színvonalasabb oktatást nyújtó középiskolába nyerhessenek felvételt, és esélyt kapjanak az érettségi megszerzésére, elkerüljék az iskolai lemorzsolódást. A gyerekek képzése egy Bányatek tanodában történik, ahova a diákok három környező településről érkeznek.

2. Középiskolai program

A programba felvételi folyamat abszolválása után lehet bekerülni. Minden, magát romának valló, érettségit adó középiskolába járó, vagy felvételt nyert diák jelentkezhet a programba. A felvételi folyamat két körből áll. Az első körben az önéletrajz, a motivációs levél és a tanulmányi teljesítmény alapján választják ki a jelentkezők közül a legjobb anyagot beküldőket. A második körben

¹⁵<http://integrom.hu/>

¹⁶<https://mcc.hu/bemutakozas>

teszteteket szükséges kitölteni a jelentkezőknek, és szóbeli meghallgatáson vesznek részt. A teszteken a szóincset, a logikát, a szóbeli fordulóban pedig a prezentációs, kommunikációs készségeket és a problémamegoldó készségeket vizsgálják a diákoknál.

A képzésbe bekerülők a középiskola és/vagy a lakóhelyük közelében tanulhatnak idegennyelvet egyénileg vagy kiscsoportosan, jelenléti vagy online formában. Havonta egy alkalommal a budapesti képzési központban kompetenciafejlesztő és személyiségfejlesztő képzéseken vehetnek részt. A diákok magántanárt kapnak a szakmai felkészítéshez, hogy a választott tantárgy(ak)ból emelt szintű érettségi vizsgát tehessenek.

A programban résztvevő diákok mentort kapnak, aki végigkíséri az iskolai pályafutásukat, és segíti a magánéleti és szakmai kihívások során őket. A fiatalok nyári táborban vehetnek részt a képzési központ révfülöpi komplexumában, ahol a szabad foglalkozások mellett példaképekkel találkozhatnak és további képzéseken vehetnek részt. A képzések és szakmai segítség mellett a diákok teljesítményarányos differenciált ösztöndíjat kapnak, segítve a családok anyagi hátrányait. Azok a diákok, akik az első évet sikeresen teljesítik az iskolában és a programban egyaránt, számítástechnikai eszközt kapnak.

3. Egyetemi program

A tehetséges roma származású felsőoktatási jogviszonnyal rendelkező fiatalok számára nyújt támogatást és különböző képzést. Azok kerülhetnek be a képzésbe, akik az egyetemre vagy főiskolára felvételt nyertek, vagy már megkezdték tanulmányaikat. A felvételi folyamat megegyezik a középiskolás program során alkalmazott gyakorlattal, amely korábban már bemutatásra került a tanulmányban. Az írásbeli fordulóban – ha-

sonlóan a középiskolásokhoz – az önéletrajzot és a motivációs levelet szükséges beküldeni a tanulmányi eredmények igazolása mellett. A szóbeli forduló pedig a fentebb leírtak szerint zajlik. Aki bekerül a programba, a felsőoktatási pályafutását támogatja az intézmény.

A képzés során a személyes és egyedi igényeket is figyelembe veszik. A kompetenciafejlesztő képzéseket személyre szabottan, kiscsoportos képzési struktúrában valósítják meg. A képzés során részt vesznek kommunikációs képzésen, akadémiai írás elsajátításában segítik őket, valamint a térítésmentes képzések és tréningek mellett az idegennyelvi képzés is hangsúlyos szerepet kap. A kortárs közeg hatását is fontosnak tartják, így olyan közösségi programokat szerveznek, amelyeken lehetőségük van egymást jobban megismerni, és a szakmai kapcsolatokon túl személyes kapcsolataikat is bővíthetik, ezzel elősegítve a motivációjuk fenntartását. Fontosnak tartják továbbá a közösség megtartó erejét, hiszen a tanulmányok során kialakult kapcsolatok a szakmai életben is fontosak lesznek.

A képzés három támogatási egységből épül fel:

1. A budapesti MCC képzési központban megtartott képzési hétvégék kurzusaiból és tréningjeiből, amelyeket különböző közösségépítő alkalmak egészítenek ki.
2. Heti rendszerességgel idegennyelvi képzésre járnak a hallgatók, amelyet rugalmasan szerveznek, figyelembe véve a mobilitási lehetőségeiket és az idejüket.
3. A hallgatók minden, a képzéshez kapcsolódó anyagi költségeit, beleértve a szállást, az utazást és a képzők bérét is, a program finanszírozza. Emellett a hallgatók havonta ösztöndíjban részesülnek. Továbbá hasonlóan a középiskolás diákokhoz az első év sikeres elvégzése után laptopot kapnak az egyetemi képzésben résztvevők.

Összegző összehasonlítás

A rendelkezésre álló adatok alapján a hasonlóságok és különbségek is jelentősek a szervezetek között. Mindegyik bemutatott intézmény a roma fiatalok tehetséggondozását szolgálja. A roma szakkollégiumok kivételt jelenthetnek, hiszen az intézmények a nem roma hátrányos helyzetű

hallgatók támogatását is végzik. Habár képzési tematikájukban a roma identitás erősítése a nem roma hallgatókat is érinti. Külön vizsgálati terület lehet a nem roma szakkollégisták effajta ismereteinek és az ezzel kapcsolatos hatásoknak a feltérképezése.

Minden kezdeményezés nyújt anyagi támogatást a diákoknak és hallgatóknak. A legjellemzőbb támogatási forma az ösztöndíj, de gyakornoki munkát is szervez a Romaversitas a támogatottjainak, továbbá két piaci szereplő is segíti a munkaerőpiaci elhelyezkedésüket. Az MCC programja alapján az ösztöndíj és szakmai támogatások mellett az első sikeres év után számítástechnikai eszközt kapnak a diákok.

A fiatalok társadalmi és közéleti aktivitásának erősítését legmarkánsabban a Romaversitas vállalja fel. A képzési rendszerében a politikai aktivizmus és az ezzel kapcsolatos projektek is megjelennek. A többi intézmény a szakmai előrehaladásban és a munkaerőpiaci boldogulásban segíti inkább a hallgatóit.

A szakkollégiumok fenntartása lehet egyházi és felsőoktatási, de az egyházi intézmények is kapcsolódnak együttműködés keretében valamely felsőoktatási intézményhez. A többi intézménynek nincs ilyen direkt kapcsolódása a felsőoktatási intézményekhez, viszont ez a tényező nem jelenik meg minőségi változóként. Nincs különbség az intézmények között a felsőoktatási intézményhez kapcsolódás mentén.

A nem piaci szereplő szervezetek közül mindegyik felvállalja a roma identitás és közösségépítő szerepet, de eddig az intézmény keretein kívül nem sikerült ebben hatást elérniük. Újabb kutatási terület lehet megvizsgálni, hogy az intézményekben végzett fiatalok hogyan tudják az intézmény által felvállalt célokat megvalósítani, hogyan tudnak azonosulni ezekkel a diploma megszerzése után.

A pedagógiai eszközöket áttekintve sok hasonló

ságot vélhetünk felfedezni a programok között. Minden kezdeményezésnél megjelenik a személyes segítségnyújtás egy mentor személyében. A szakmai támogatás mellett, amely szaktantárgyi felkészítés, általános műveltséget növelő, vagy közéleti jártasságot biztosító képzés, a roma identitás erősítésére is hangsúlyt helyeznek. Legkevesbé a piaci kezdeményezéseknél jelenik meg ez a szempont.

A roma szakkollégiumokon kívül minden kezdeményezés nyitott a középiskolások felé. Támogatnak olyan fiatalokat, akiknek nincs felsőoktatási jogviszonyuk, de érettségit adó képzésben vesznek részt, vagy már érettségit szereztek.

A szervezetek által elért fiatalok számából (a roma szakkollégiumok által közölt adatok alapján tudjuk, hogy az elmúlt 12 évben több mint 400 fő végzett és jelenleg is több mint 300 fő tagja a kezdeményezésnek) is következtethetünk arra, hogy már több száz roma fiatal van jelen a felsőoktatásban, és több száz roma fiatalot támogattak a diplomaszerezésben. A szervezetek hasonló szerepet tölthetnek be a mai társadalmi viszonyokban, mint a NEKOSZ a paraszti származású fiatalok esetében. Ezek az intézmények a társadalmi felzárkózás lépcsői lehetnek, és megteremthetik a mobilitási lehetőséget a fiatalok számára. További kutatást igényel az intézmények támogató szerepének vizsgálata, valamint az alumni hallgatók boldogulásának és sikerességének feltérképezése. Érdekes lenne látni, hogy a képzést befejezve, a programból kikerülve, hogyan boldogulnak egyénként a társadalomban és a szervezetek megtartó közössége nélkül, hogyan teljesítenek a munkaerőpiacon.

Felhasznált irodalom

Bibó István (1942): *Elit és szociális érzék. Társadalomtudomány, 1942. 2. Válogatott tanulmányok I. kötet 1935–1944.*

Biczó Gábor, Szabó Henriett (2020): *A magyarországi roma szakkollégiumok országos vizsgálata. Humán regiszter 2020. Roma Szakkollégiumok Egyesülete, Debrecen.*

Bocsi Veronika (2022): *Értelmisségképzés és felsőoktatás. Belvedere könyvek. Belvedere Meridionale, Szeged.*

Chikán Attila – Ilyés Márton (2016): *A Rajk-modell: egy pedagógiai kísérlet és tapasztalatai. Educatio folyóirat 2016/III. Szám.*

Dávid Beáta, Szabó T, Lukács J. Á. (2018): *Személyes kapcsolatok: a sikeres társadalmi beilleszkedés lehetséges erőforrásai a keresztény roma szakkollégisták körében. Részletek a 2011-2016 között készült utánkövetéses vizsgálat eredményeiből. In: Antal I. (szerk.), A roma kisebbség integrációja Magyarországon. Hanns Seidel Alapítvány, Budapest, 2018.*

- Forray R. Katalin (2003): Roma/cigány diákok a felsőoktatásban. *Educatio folyóirat*, 2003/II. Szám.
- Forray R. Katalin (2015): Életutak a felsőoktatásban. In: Forray R. Katalin, Galántai László, Trendl Fanni (szerk.): *Cigány diákok a felsőoktatásban. Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar Neveléstudományi Intézet Romológia és Nevelésszociológia Tanszék, Wlisslocki Henrik Szakkollégium, Pécs.*
- Forray R. Katalin, Boros Julianna (2009): A cigány, roma tehetséggondozás intézményei. *Educatio folyóirat* 2009/ II. Szám.
- Galántai László (2016): Rendszerszerű pályák. *Educatio* 2016/III. Szám.
- Héra Gábor (2014): A Romaversitas Alapítvány monitoring vizsgálata.
- Horváth Klaudia (2020): „Nem söpörhetem a szőnyeg alá, hogy cigány vagyok.” In: Veszprémi Erzsébet (szerk.) *Sorsfordítók. Roma Szakkollégiumok Egyesülete. Debrecen.*
- Kállai Ernő (2005): Első kísérlet egy konfliktusmodell alkotására egy roma - nem roma együttélésben. In: Kovács Nóra, Osvát Anna, Szarka László (szerk.): *Etnikai identitás, politikai lojalitás: nemzeti és állampolgári kötődések. Budapest: Balassi Kiadó, 2005.*
- Kemény István (szerk.): *Magyarországi romák. Változó Világ* 31. 2000. Budapest.
- Koltai Júlia (2013): A szegénység és a társadalmi kirekesztés célzott vizsgálata a roma lakosság körében. *Nemzeti Család és Szociálpolitikai Intézet.*
- Kőszegi Dóra (2018): Az Integrom program, mint társadalmi felelősségvállalás. *Romológia folyóirat*, 6 évfolyam. 2. szám.
- Lukács Á. „Most rajtunk a világ szeme, mi most mindent jobbra tehetünk”: Szemelvények a Jezsuita Roma Szakkollégium hallgatóival folytatott beszélgetésekből. In: Gereben Ferenc, Lukács Ágnes. (szerk.), *Fogom a kezét, és együtt emelkedünk: Tanulmányok és interjúk a roma integrációról. JTM Faludi Ferenc Akadémia, Budapest.*
- Lukács J. Ágnes, Szabó Tünde, Huszti Éva, Ember Zsolt, Pethesné Dávid Beáta (2022): A roma szakkollégiumok szerepe a hallgatók mindennapjaiban = *The Role of Roma Colleges for Advanced Studies in the Everyday Life of University Students. Rendvédelem: A Belügyi tudományos tanács online folyóirata.*
- Papp István (2012): Tehetséggondozó intézmények a magyar felsőoktatás történetében. *Felsőoktatási Műhely* 6. évfolyam 4. szám.
- Polónyi István (2014): Régi, új felsőoktatási expanzió. *Educatio folyóirat* 2014/II. Szám.
- Stewart, Michael Sinclair (1994) *Daltestvérek: az oláh-cigány identitás és közösség továbbélése a szocialista Magyarországon. Szociálpolitikai Értesítő* (1994/2): Magyar Tudományos Akadémia Szociológiai Intézet, Budapest.
- Szabóné Kármán Judit (2004): *Sar si von? A hazai cigány értelmiség helyzete egy nem reprezentatív kutatás tükrében. Mentálhigiéné és Pszichoszomatika.*
- Szabóné Kármán Judit (2012): *A magyarországi roma/cigány értelmiség historiográfiája, helyzete, mentális állapota. Gondolat Kiadó, Budapest.*
- Szász Anna (2018): *Romaversitas, Esély* 2003.
- Trendl Fanni, Varga Aranka (2018): Tehetséggondozás a roma szakkollégiumban. *Romológia folyóirat*, 15. Szám.